

muutosta voisi luonnehtia sanomalla, että se mikä ennen näytettiin suhteuttamalla (sanoista koostuvat) lauserakenteet toisiinsa, esitetään nyt sanojen (so. lauserakenteen osien) ominaisuuksina. Tärkein tällainen sana on verbi, sillä siihen on varastoitu eniten koko lausetta koskevaa informaatiota. Niinpä kun Anneli Pajunen keskittyy väitöskirjassaan verbien leksikaaliseen kuvaukseen, hän tekee sen nimenomaisena tarkoitukseensa »suomen kielen syntaktinen kuvaus» (s. 13). (Tarkalleen ottaen joudumme nyt erottamaan kaksi syntaksitermin käyttöä: esiteoreettisessa mielessä se merkitsee lausemuodon tutkimusta ja teoreettisessa mielessä se merkitsee tietyn kielioppimallin syntaktista komponenttia.)

Pajunen argumentoi spesifiseksi nimittämäänsä leksikkokäsitystä vastaan, ja sen tilalle hän tarjoaa omaa vaihtoehtoaan, jota hän nimittää 'joustavaksi leksikoksi'. Chomskyn *Aspects*-teoksessa esitetty 'standarditeoria' edusti spesifistä näkemystä. Verbit jaettiin alakategorioiden pakollisten määritteidensä määrän ja muodon perusteella. Lisäksi verbin ja sen ympäristön yhteismitallisuutta parannettiin selektiorajoituksilla, jotka antoivat määritteille sellaisia piirteitä kuin +ABSTRAKTI tai +ELOLLINEN. Vaikka leksikon sisältämä informaatio onkin nyttemmin kasvanut esim. sellaisissa kielioppimalleissa kuin 'hallinta- ja sitomisteoria' (*Government and Binding*) tai leksikaalis-funktionaalinen kielioppi, se esitetään yhä suurin piirtein samalla tavalla kuin aikoinaan standarditeoriassa. Ympäristön rajauksessa käytetään tosin apuna myös lauseenjäseniä ja semanttisia (tai 'temaattisia') rooleja. Verbiympäristön tosiasiallisesta vaihtelusta seuraa myös helposti se, että yksi ympäristö valitaan prototyyppiseksi ja muut johdetaan siitä tavalla tai toisella. — Ne perusteet, joilla Pajunen arvostelee spesifistä leksikkokäsitystä, tulevat vähitellen käymään ilmi.

Kirjan I. luvussa (s. 6–36) esitellään työn taustaa, ennakoidaan tärkeimmät

In principio erat verbum

ANNELI PAJUNEN *Verbien leksikaalinen kuvaus*. Publications of the Department of General Linguistics, University of Helsinki, 18. Helsinki 1988. 312 s.

Leksikon asema on korostunut nykyisissä kielioppimalleissa: suuri osa siitä informaatiosta, joka ennen esitettiin kieliopin syntaktisessa komponentissa, esitetään nyt leksikossa. Tätä näkökulman

argumentit ja määritellään keskeiset käsitteet. 2. luvussa (s. 37–56) esitellään historiallisen katsauksen muodossa vaihtoehdotiset näkemykset siitä, mikä lauseessa on keskeistä: keskiajan modistien substantiivikeskeisyys, predikaattilogiikan funktiokeskeisyys ja sen lingvistisenä vastineena dependenssieliopin verbikeskeisyys sekä subjektin ja predikaatin interdependenssille perustuva neksuskäsitys (jonka sisällä voidaan tosin korostaa joko Jespersenin tavoin subjektia tai Bloomfieldin tavoin predikaattia). Syntaktinen kuvaus ja leksikaalinen kuvaus voivat myös viitata eri suuntiin: 'hallinta- ja sitomisteorian' tapa analysoida lauserakenne on neksus-käsityksen mukainen, mutta leksikossa vain verbi antaa koko lausetta koskevaa informaatiota.

Pajunen on aivan oikeassa todetessaan (s. 40), että perustelut substantiivikeskeisyydelle ovat pikemminkin ontologisia kuin lingvistisiä. Tähän voisi kylläkin lisätä, että eräät modistit (mm. Siger de Courtrai) yrittivät ottaa molemmat näkökulmat huomioon siten, että verbin katsottiin olevan tärkeämpi lauseessa ja substantiivin lauseen ulkopuolella.

Uudempien syntaksin teorioiden edustajat eivät yleensä tunne oman tieteen historiaa, ja niinpä he takertuvatkin liikinäköisesti nykyhetkeen. Pajusen väitöskirjan 2. luku on poikkeus tästä säännöstä ja siten erityisen ansiokas.

Argumentit spesifistä leksikkoa vastaan ja joustavan leksikon puolesta esitetään varsinaisesti luvuissa 3 ja 4. Se tulkinta, jonka seuraavassa esitän 3. luvusta, ei noudata tämän luvun rakennetta vaan argumentaation loogista rakennetta sellaisena kuin sen itse ymmärrän.

Pajusen esitys rakentuu viitekehykselle, jossa on neljä tasoa: ensin erotetaan asiintilamalli ja verbikehyys ja verbikehyksen sisällä erotetaan edelleen argumenttirakenne ja lauseenjäsenet (s. 125–129). Lopuksi esitetään lauseenjäsenten merkintäperiaatteet.

Asiintilamalli on ontologiseen kuvaukseen liittyvä käsite, ts. se on abstrak-

raktio yksityisistä ajallis-paikallisista, periaatteessa havaittavista asiintiloista. (Tästä seuraa, että lauseella, joka puhuu pelkistä abstraktioista, ei voi olla asiintilamallia, tai sitten tämä malli itse on jossain määrin kielensisäinen.) Malli sisältää mm. 'osallistujat' ja 'lokaliteetit'. Jos mallin kohteena on liikettä sisältävien asiintilojen luokka, osallistuja voi olla esim. 'liikkuva' tai 'liikutettava'. Erityisesti korostetaan sitä, että 'agentin' tai 'patientin' kaltaisten semanttisten roolien taso on vähemmän abstrakti eli spesifisempi kuin asiintilamallin taso. (Esim. liikkuja voi olla agentti tai jokin muu.) Yksi Pajusen keskeisiä teesejä onkin se, että verbin leksikkokuvaus ei tarvitse lainkaan semanttisia rooleja.

Argumenttirakenne on luonteeltaan semanttinen, ja siinä erotellaan 1., 2., ja 3. argumentti. Näitä olisi yksinkertaisinta luonnehtia sanomalla, että 1. argumentti on se, jota syntaksin tasolla vastaa subjekti, 2. argumentti on se, jota vastaa objekti, ja 3. argumentti on se, jota vastaa epäsuora objekti tai suomesa sellainen hieman eriytymätön lauseenjäsen kuin adverbiaali. Tällainen tapa erotella argumentit niiden järjestyksen mukaan on tuttua predikaattilogiikasta, mutta on silti syytä tiedostaa, että puhe semanttisten yksikköjen järjestyksestä ei ole suinkaan ongelmatonta. (Predikaattilogiikassa tähän onkin ilmiselvästi vaikuttanut englannin sanajärjestys, so. syntaktisten yksikköjen järjestys.)

Kuten jo edellä todettiin, lauseenjäsenet edustavat syntaktista tasoa. Verbikehyksen syntaktinen puoli ei kuitenkaan rajoitu verbin pakollisiin määritteisiin tai niitä vastaaviin lauseenjäseniin (vrt. alempana). Verbikehykseen voidaan liittää myös sellaisia yleisiä verbiä luonnehtivia piirteitä kuin +KOMMUNIKATIIVINEN (esim. *sanoa*) tai +PERSEPTIIVINEN (esim. *nähdä*).

Merkintäperiaatteet edustavat morfologista tasoa. Substantiiveissa on kysymys niistä sijapäätteistä, joilla lauseenjäsenet merkitään eri rakenteissa. Ver-

Kirjallisuutta

beissä on kysymys mm. passiivin ja eri partisiippien tunnuksista.

Voidaan esittää yleistyksiä siitä, miten edellä kuvatut neljä tasoa suhteutetaan (tai Pajusen sanoin yhdistetään) toisiinsa. Nämä yleytykset eivät kuitenkaan ole tiukkoja sääntöjä vaan pikemminkin tendenssejä. Eri tasoja koskeva informaatio kootaan verbien *leksikkomuotoihin*, jotka siis ovat leksikon varsinaisia yksikköjä (s. 133).

Asiaintilamallin suhde kielenulkoiseen todellisuuteen on isomorfinen (s. 92, 186). Sitä vastoin argumenttirakenteen suhde asiaintilamalliin ei ole aina isomorfinen, mm. siitä syystä, että jokin argumentti voidaan inkorporoida verbin merkitykseen (s. 125). Eräissä kielioppimalleissa semantiikan (= argumenttien/roolien) ja syntaksin (= lauseenjäsenten/konstituenttien) isomorfia oletetaan välttämättömäksi järjestystä myöten (s. 59, 69). Pajusen oma kanta tähän kysymykseen on varovaisempi. Silti hän olettaa Haimanin (1985) tavoin, että ainakin osa syntaktisesta rakenteesta on motivoitua ja siis ikonista (eli isomorfista) suhteessa asiaintilamalliin (s. 191).

Nähdäkseni on aivan perusteltua erottaa edellä kuvatut tasot, ts. (deskriptiivis-)ontologinen, semanttinen, syntaktinen ja morfologinen. Aina ei Pajunen kuitenkaan onnistu pitämään niitä erossa. Vaikka verbikehyksen pitäisi sisältää argumenttirakenne, hän asettaa nämä joskus vastakkain (s. 93). Joskus taas hän saattaa langettaa semantiikan ja syntaksin yhteen sanomalla, että »1. argumentti on subjekti» (s. 126). Tämän-tyyppinen terminologia on kylläkin melko tavallista.

Leksikkokäsityksessään Pajunen pyrkii realistisuuteen. Hänen mielestään hallitsevan ('spesifisen') käsityksen edustajat esittävät liian täsmällisiä tai pitkälle vietyjä väitteitä, ts. väitteitä, joille ei löydy aitoa perustelua. Yksi esimerkki tästä on verbin määritteiden jako välttämättömiin ja valinnaisiin. Itse olen aina ihmetellyt sitä varmuutta, jolla tämä jako yleensä esitetään. Siksi pidänkin ai-

van oikeana Pajusen näkemystä, jonka mukaan »sidoksisuuden tosiasiallinen kriteeri on semanttisen täydellisyyden tuntu, jota on yritetty täsmentää syntaktiseksi» (s. 18). Perimmäinen kriteeri on siis yksinkertaisesti kieli-intuitio, ja esim. poistotesti (jota käytti jo läntisen perinteen vanhin säilynyt syntaktikko Apollonios Dyskolos) on vain havainnollinen tapa ilmaista tämä tosiseikka.

Välttämättömien ja valinnaisten määritteiden välisen eron suhteellisuus osoitetaan konkreettisesti jaksossa 3.2.2 (s. 90–135). Pajunen on tutkinut laajan korpuksen perusteella kolmenlaisia verbejä: puheaktiverbejä, aistihavaintoverbejä ja liikeverbejä. Kunkin verbityypin kohdalla hän erottelee useampia komplementtityyppejä, viidestä neljääntoista. Toistuvasti käy ilmi, että tosiasiallisten esiintymien nojalla on mahdotonta vetää selvää rajaa välttämättömien ja valinnaisten määritteiden välille. Esim. sellainen liikeverbi kuin *kävellä* voidaan ymmärtää joko lokaalisesti tai direktionaalisesti, ja yleensä on ajateltu, että edellisellä tulkinnalla se on yksipaikkainen ja jälkimmäisellä kaksipaikkainen. Tämän kanssa on kuitenkin ristiriidassa se, että ylivoimaisesti yleisin komplementtikonteksti on lokaalinen *jossakin*: siis yleisin on 'valinnainen'. Samaten on outoa, että tavan määrite ymmärretään valinnaiseksi, vaikka se on yleisempi kuin 'välttämättömät' direktionaaliset määritteet *jostakin* tai *jonnekin* (s. 112, 119). Vastaavia havaintoja voi tehdä myös muista liikeverbeistä sekä puheaktiverbeistä ja aistihavaintoverbeistä.

Pajunen käyttää korpusta osoittaakseen, että jos kuvaus rakentuu vain grammatikon oman kieli-intuitionsa perusteella keksimiin »systeemilauseisiin», tuloksena on helposti yksinkertais- tava ja kirjaimellisesti otettuna epätosi näkemys kielestä. Toisaalta Pajunen joutuu jatkuvasti nojautumaan itse keksimiinsä esimerkkeihin (= systeemilauseisiin), kun korpuksesta joko ei ole löytynyt sopivaa esimerkkiä tai sen hakemista ei ole pidetty mielekkäänä. Niinpä Paju-

nen viime kädessä toteuttaakin juuri selaista intuition ja korpuksien yhteistyötä, jota olen itse jo pitkään puolustanut (ks. esim. Itkonen 1983).

Jaksossa 3.2.2 esitettiin siis verbin leksikkomuoto. Jaksossa 3.3 (s. 136–185) näytetään, miten tästä perusmuodosta (joka nyt samastetaan aktiiviseksi kantamuodoksi) johdetaan passiivin finiittimuotoja ja eri partisiippeja vastaavat leksikkomuodot. Ns. leksikalistisen hypoteesin mukaisesti oletetaan, että kantamuodon ympäristö »periytyy» johdetuihin muotoihin. Edeltävässä jaksossa esittelemänsä leksikkokäsityksen mukaisesti ja vastoin leksikaalis-funktionaalisen kieliopin kantaa Pajunen haluaa ensinnäkin osoittaa, että (periytyvä) ympäristö voidaan kuvata ilman semanttisia rooleja; riittää, että mainitaan lauseenjäsenet ja näytetään muutokset niiden merkinnässä. Toiseksi hän haluaa osoittaa, että tosiasiallisesti periytyvä ympäristö ei toteuta erottelua välttämättömiin ja valinnaisiin määritteisiin toisin kuin monet kielioppimallit nykyisin olettavat. Tämä jakso on myös kirjan fennistisin, sillä se sisältää melko seikkaperäisen kuvauksen suomen partisiippirakenteista.

Tuloksena on hierarkkinen kuvaus, jossa lähtökohdan eli hierarkian huipun muodostaa aktiivinen kantamuoto (esim. *anta-*). Se haaroittuu kolmeen eri suuntaan. Ryhmän A muodostavat aktiivin verbaaliset (partisiippi-)muodot (esim. *hän on antava*), näistä johdetut adjektiiviset (partisiippi-)muodot (esim. *lahjoja antava lapsi*) ja näistä edelleen johdettu kielteinen muoto (*lahjoja antamaton lapsi*). Ryhmän B aloittaa (finiittinen) passiivimuoto (*annet-*), joka johdetaan kantamuodosta vastaavalla säännöllä. Passiivimuodosta johdetaan verbaaliset (partisiippi-)muodot (*lahjat on annettava*) ja näistä edelleen adjektiiviset (partisiippi-)muodot (*annettavat lahjat*). Ryhmä C sisältää agenttipartisiipin (*äidin antama lahja*), joka toimii suomessa persoonallisena passiivina, ja siitä johdetun kielteisen muodon (*an-*

tamaton lahja).

Esitetyn kuvauksen pohjalta voidaan yrittää ennustaa, mitkä määritteet valikoituvat partisiipin sisältävien kompleksien nominaalilausekkeiden pääsanaksi. Tämä antaa aihetta kilpailevien kielioppimallien kritiikkiin (s. 171–184). Lauseenjäsenten tasolla voidaan todeta, että suomessa eivät päde esim. partisiippien pääsanavalintaa koskevat ns. universaaliyleistyksset, joiden mukaan pääsana on kantaverbin objekti. Esim. suomen agenttipartisiippi ottaa uudeksi subjektikseen tai nominaalilausekkeen pääsanaksi paitsi kantaverbin objektin myös adverbiaalinen. Semanttisiin rooleihin perustuvia yleistyksiä ei Pajunen mukaan ole lainkaan mielekästä tehdä suomesta, koska uudella subjektilla tai pääsanalla voi olla melkein mikä tahansa semanttinen rooli. Se voi olla esim. ajan, paikan tai määrän ilmaisu. Näyttää siis siltä, että morfologisesti monimutkaiset kielet, kuten suomi, pystyvät derivaatiolla ilmaisemaan useammanlaisia suhteita kuin morfologisesti yksinkertaisemmat kielet kuten englanti. Déjà vu -tunnelma on tässä yhteydessä voimakas. Kautta (länsimaisen) kielitieteen historian universaalikielioppia on yritetty rakentaa liian hätäisesti, ts. yhden ainoan kielen pohjalta, onpa tämä kieli sitten ollut latina (kuten 1300-luvulla) tai ranska (kuten 1700-luvulla) tai englanti (kuten 1900-luvulla).

Luvun 4 (s. 186–274) aiheena on se, minkä verran verbileksikkoon on lupa sisällyttää subjektia koskevaa informaatiota. Taas kerran ongelmia syntyy siitä, että nykyisissä leksikkomalleissa tämä informaatio on liian täsmällistä tai yksipuolista.

Koska yksi ja sama verbi tosiasiallisesti esiintyy monenlaisten subjektien kanssa, ratkaisuksi on esitetty yhden subjektityypin (ja sitä vastaavan verbi-merkityksen) olettamista prototyyppi-seksi. Tämä antaa Pajuselle aiheen ensin tarkastella prototyyppiteoriaa yleisemmin (s. 192–203). Hän toteaa, että prototyyppi-käsitteen siirtäminen (taksono-

mioiksi järjestyviin esineisiin viittaavista) substantiiveista verbeihin on melko pulmallista. Aluksi pitäisi erottaa verbien välinen prototyypisyys (onko esim. *käveleminen* tyypillistä *liikkumista*?) verbin sisäisestä prototyypisyydestä (millaista on tyypillinen *käveleminen*?). Ja sitten pitäisi pystyä siirtämään näin mahdollisesti saavutetut tulokset abstrakteihin verbimerkityksiin (millaista on esim. tyypillinen *ajatteleminen*?). Myös varsinainen kuvaus tuottaa ongelmia. Prototyypiseksi on ajateltu sellaista merkitystä, joka sisältää suurimman määrän 'relevantteja' merkityspiirteitä. Mutta Pulmanin (1983) kokeelliset tulokset osoittavat, että verbien merkityspiirteitä on yleisesti ottaen hyvin vaikea keksiä. Aivan oikeana pidän Pajusen näkemystä, että prototyyppi-käsite samaistuu perinteelliseen clear case -käsitteeseen, mutta on jotain kokonaan muuta kuin Wittgensteinin perheyhtäläisyys-käsite.

Jaksossa 4.2 (s. 207–252) tarkastellaan monihahmotteisia verbejä. Pajusen teesi on se, että mikäli verbin merkitys voidaan hahmottaa useammalla kuin yhdellä tavalla (mikä samalla tarkoittaa, että sillä on erityyppisiä subjekteja), on periaatteessa mielivaltaista valita yksi hahmotustapa lähtökohdaksi, josta muut johdetaan. Käsitellyiksi tulevat seuraavat verbityypit: ergatiiviverbit, joilla on sekä intransitiivinen että transitiivinen käyttö (*The door opened* vs. *John opened the door*); verbit, joilla on sekä agenttiivinen että ei-agenttiivinen tulkinta (*Minä kannatan siltaa* vs. *Silta kannattaa minua*); verbit, joita voidaan käyttää sekä ei-eksistentiaalisesti että eksistentiaalisesti; verbit, jotka sisältävät samanaikaisesti sekä viittauksen asiaintilaan että sen tulkinnan (*Pekka vilahti ulos* ilmaisee myös puhujan tulkinnan, sillä Pekka itse ei varmaankaan ajattele vilahtavansa, toisin kuin esim. lauseen *Pekka juoksi ulos* kohdalla); verbit, joiden osalta on vaikea tai mahdoton sanoa, onko kyse tulkinnasta vai ei (onko mielekästä sanoa esim. *Matti tunnusti*

vastaanottaneensa isältään 50 markkaa syntymäpäivälahjaksi?).

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa Pajunen päätyy samaan lopputulokseen: varsinaisessa leksikossa verbimerkitykset tulisi muotoilla niin abstraktisti, että monihahmotteisuus ei tule lainkaan esiin. Vasta käyttöyhteydessä on tarpeen spesifioida, mikä vaihtoehto (esim. agenttiivisuus vai ei-agenttiivisuus) reaalistuu. Näin osoitetaan taas kerran semanttisten roolien tarpeettomuus leksikossa.

Jaksossa 4.3 (s. 253–274) käsitellään verbin ja substantiivin merkitysten mukautumista toisiinsa. Onko esim. *kaatua*-sanalla eri merkitykset lauseissa *Pekka kaatui lattialle* ja *Maito kaatui lattialle*? Pajunen mukaan ei. Kysymyksessä on pikemminkin yksi ainoa merkitys, joka mukautuu kulloisenkin substantiivin merkitykseen (tai pikemminkin tarkoitteeseen). 'Joustavan' tai 'ei-spesifisen' näkemyksensä mukaisesti Pajunen on jälleen sitä mieltä, että tämäntyyppinen vaihtelu riippuu eri käyttöyhteyksissä esiintyvistä »maailmantiedosta», jota ei tarvitse ottaa lukuun varsinaisessa leksikossa. Mukautumista tapahtuu myös toiseen suuntaan. Esim. lauseissa *Hattu leijui ilmassa* ja *Hattu jysähti maahan* hatun keveys tai raskaus 'siirtyy' siihen verbistä.

Jakson lopussa pyritään osoittamaan, että lingvistisesti relevantit selektiorajotukset eivät voi täsmällisyydessä ylittää yleisiä ontologisia kategoriaeroja. (Täsmällisemmät distinktiot edustavat nimitäin pelkkää maailmantietoa.) Ontologiset erot saadaan puolestaan selville kuviteltavuustestin avulla. *Vihreä maito* on kuviteltavissa, mutta *vihreä yhteenlasku* ei. Tämäntyyppisin perustein erotamme havaittavat ilmiöt abstraktioista. Luku 5 (s. 275–285) sisältää tiivistelmän.

Syyt spesifisen leksikkokäsityksen hylkäämiseksi ovat jo tulleet esiin. Mäntsen vielä yhden mielenkiintoisen implikaation. Nykyisessä kieliteoriassa on melko laajalti hyväksytty ns. modulaarisuushypoteesi, jonka mukaan sekä mielen (ks. Fodor 1983) että kielen tai kieli-

opin (ks. Chomsky 1986, s. 160–204) katsotaan koostuvan joukosta puoli-autonomisia yksikköjä eli moduleja. Niinpä esim. erotetaan jyrkästi toisistaan leksikaaliset eli kiinteään argumenttirakenteeseen kohdistuvat säännöt ja tässä suhteessa rajoittamattomat syntaktiset säännöt. Pajusen tulokset etenkin jaksossa 3.3 sotivat kuitenkin kieliopin modulaarisuutta vastaan, sillä sääntöihin, jotka ovat luonteeltaan periaatteessa leksikaalisia, osallistuu suomessa argumenttirakenteen ulkopuolisia jäseniä kuten ajan ja paikan adverbiaaleja, jotka eivät kuulu derivaation kantaverbin valenssiin eivätkä siis ole verbin hallitsemia (vrt. edellä). Käsitys asiantilojen ja lauserakenteiden välisestä isomorfiasta sotii puolestaan mielen modulaarisuutta vastaan, joskaan Pajunen ei kiinnitä huomiota asian tähän puoleen.

Monet Pajusen tuloksista näyttävät negatiivisilta: on pidättäydyttävä tekemästä sitä, mitä on tähän asti tehty. Omasta puolestani sanoisin, että esittäessään joustavan leksikkonsa spesifisen leksikon vaihtoehdoksi Pajunen ei tuo riittävän selvästi esiin (eikä ehkä ole täysin ymmärtänytkään) näiden kahden leksikkotyypin välistä periaatteellista eroa. Jos saan käyttää hieman mahtipontiselta kuulostavia ontologisia termejä, sanoisin, että spesifinen leksikko on esine, kun taas joustava leksikko on kyky. Tämä tarkoittaa sitä, että spesifinen leksikko on kirjallinen tuote, joka esittää yksityiskohtaisia ja suurelta osalta epätosia väitteitä tosiasiallisten puhunnosten merkityksistä; tai sitten – yrittäessään kattaa merkitysten tosiasiallista variaatiota – se joutuu liikkumaan suunnassa 'konkreetti₁ > konkreetti₂ > konkreetti₃', mutta järjestys on periaatteessa mielivaltainen eikä kuvauksesta koskaan tule kattavaa. Sitä vastoin joustava leksikko koostuu lähtökohdasta ja kyvystä täsmennää sitä. Lähtökohta on kirjallinen tuote, joka esittää tosia mutta vain yleisluonteisia väitteitä puhunnosten merkityksistä, ja näiden lopullinen kuvaus syntyy vasta kun äsken mainitut

väitteet täsmennetään ja täydennetään tilanteisen tiedon pohjalta; joudutaan siis liikkumaan suunnassa 'abstrakti > konkreetti₁ /konkreetti₂ /konkreetti₃'. On erityisesti syytä tähdentää, että kielenkäytön ennustamattoman luonteen vuoksi tämä siirtyminen abstraktista konkreettiin ei voi tapahtua algoritmisesti (joten alusta alkaen myönnetään kattavan kokonaiskuvauksen mahdottomuus). – Nähdäkseni on selvää, että joustava leksikko näin ymmärrettynä tekee paremmin oikeutta merkitystä koskeville faktoille kuin spesifinen leksikko. Jälkimmäinen tulee luonnollisesti pysymään houkuttelevana vaihtoehtona. Mutta vastedes on ainakin syytä tiedostaa, miten suuressa määrin yksinkertaisia sen sisältämät idealisaatiot ovat.

Lukukokemuksena Anneli Pajusen väitöskirja on raskas. Johdannolla ja tiivistelmällään hän pyrkii selvästi helpottamaan lukijan tehtävää, mutta hänen lakoninen esitystapansa kääntyy toistuvasti näitä pyrkimyksiä vastaan. Lukijalta edellytetään myös melko hyvää hallitsemis- ja sitomisteorian ja leksikaalis-funktionaalisen kieliopin tuntemusta. (Apuneuvoksi tähän tarjoutuu esim. Sells 1987.) Minun on vaikea uskoa, että väitöskirjan nykyinen, suomenkielinen versio voisi tavoittaa kovinkaan suurta lukijakuntaa. Siksi voisi olla aiheellista laatia siitä englanninkielinen lyhennelmä.

LÄHTEET

- CHOMSKY, NOAM 1986: Knowledge of language. Praeger, New York.
 FODOR, JERRY 1983: The modularity of mind. The MIT Press, Cambridge, Mass.
 HAIMAN, JOHN 1985: Natural syntax. The Cambridge University Press, Cambridge.
 ITKONEN, ESA 1983: The use of a corpus in the study of syntax: historical and methodological considerations.

Kirjallisuutta

— The status of corpus-based study in syntax. Suomen kielitieteellisen yhdistyksen julkaisuja 11.

PULMAN, S. G. 1983: Word meaning and belief. Croom Helm, London.

SELLS, PETER 1987: Lectures on contemporary syntactic theories. Center for the study of language and information, Stanford.

ESA ITKONEN

Abstract

...

...

...

...

...